

Матић Вучо, ГЛУХО ДОБА
Роман, издање Т. Кона

2 Два писца младих генерација скратила су своја лична имена да би их везали у једно књижевно име; и довршили су две замашне књиге заједничким радом; и објавили да је то почетак серије романа који ће дати реалистички приказ целокупног нашег јавног и приватног друштвеног живота кроз четрдесет година наопако; а довршиће то ако, и како "Бог дадне и судбина хтедне", како обичаваше бележити један стари летописца. Ово последње речено нису поручили аутори романа, него каже овде потписани рецензент. А каже то не као узречицу, и не као опомену, него као реалну полазну тачку зато што потражује од једног обимног књижевног дела које га је занимало, и које је из више разлога запостављао.

3 У овим речима летописца има правилна мисао о животу и правилно осећање живота у смислу том да над животом владају тајне, васеленски и судбински мотиви. Бог даје, судбина хоће; управља дакле човечанством једна милостива [✓] једна окружна моћ; блага љубав и неумољиви декрет. Отуда, при свакој практичној замисли о управљању друштвом, и при свакој уметничкој замисли о друштву, мора се у основу схватања узети велики принцип судбине. [✓] Оба ~~лика~~ ^{лика}, са љубављу и са декретом, и савајјачим ~~делом~~ ^{делом} делством, са трагиком.

4 Постоји један чудесни симбол заједнице ~~и~~ ^и два мотива у принципу судбине. У Риму, на Капитолу, види се ковалничка статуа Марка Аурела, римског цара и филозофа стоика, који је гоним хришћана, и исповедао да је судбина декрет, и да човеку остаје само стоичко трпљење опредељенога. Али зна се дага статуа није цар Марко Аурел, него цар Константин, победилац паганства и хришћанин-светац, који је исповедао да је судбина љубав. Стајала је та дивна статуа ~~на~~ ^{на} пред замудомним Константиновом у Риму, потоњом чувеном базиликом Латеранском, и тек у позном средњем веку пренесена била на Капитол, и постала Марко Аурел. Историја у меткости то зна, и свет то зна, и све је у реду. Као камо. Тај јахач, коме у скулптури мало премаца има, није маршални, поносити лични витез, него је свих тајана свесна духовна фигура. На коју се ди као да у други свет путује; једном руком љубаво држи узду, а другом чини у простор брз себe благ покрет којем имена нема, који није ни пова ни гест.

него je refleks i blage ljubavi i fatalne misli. Ta je figura u potpunosti ono što Aristotel traži od umjetnosti: „dostojno značajan predmet“ i najjače dejstvo umjetnosti na čoveka, kroz tragediju.

Тог Марка Аурела, у којем је и Константин, и
оба lika људбине, тражи човек у сваком "достојно значајном" предмету у умет-
ности. Господа Матић Вучо изабрали су "достојно значајан" предмет, своју зем-
љу и њено друштво и душу, и ^{забор} Јатрежих Марка Аурела, али, иако много шта надох,
судбину и трагедију не надох. И би ми жао. Јер, то дело није нека измишљена
фигурица, романча; нене љубави; него је широко платно целокупних реалија нашег
живота. Широку основу ~~романа~~ романа добро су писци насељили и задахнули:
све живо одмах је управљено у дејствовања; у храброст своје егзистенције, у
лучење штога стварности. Велики главни личности ^{криво} из очигледне природе. А све
варијанте тих природа везује — како су аутори видели у масти почетак овога
века код нас — углавном једна сирова ^{из ограда} свежежина. Јурица се до познаница и богат-
ства, живот се разуме само из живота; ужива се и поред парализоване ~~стране~~
стране тела. Кене су некакo програмски сенсуалне: млади официри и студенти
у панаци ^{додају} се у живот аутоматски. Једна достојанствена београдска ма-
трона ^{сврхотом} води праве нештине: пожеље срце рођенога сина, да би после могла
исисавати где год захте. Богатство и власт покривају све врсте лажи: од мул-
тих односа политичких, финансиских и личних, до лажних додатака у носе жена.
Техника аутора дорасла је заплетима, мако је кила више за замрмљивању него
за савршенством. Одсеци ^{7/8} шикси, именовања "реалистичка". Нематеријалне црте
великих светских романа: да свака глава доврши по један мотив онога погледа
на свет са којим ~~аутор~~ би аутор стао пред објективну стварност, и пред
судбину над њом. Главне техничке можда домекле и ствараачке снаге Г. Т.
Матић Вучо произашле из интелектуалне области духа. Именовања, ~~томе~~ том вели-
на знања из стварности најзагушљивијег домена. У великој реалистичкој реви-
сти, писци су свели објективну стварност "глухог доба" на материјални живот
и коштак. Међутим, објективну стварност једне епохе чини и оно што ауди ду-
боко у душама носе, верују и желе; /у античко доба објективну стварност чинили
су и богови; у Средњем веку, ђаволи и чуда; /у модерна времена "глухост" јед-
не епохе, на које чине пре свега мутноћа [✓] изражајност сабраног духовног садржа-
ја у којем једна генерација живи, у који друга генерација наилази. — Рутини
исписаности је велика код госпode Матић Вучо. И у шабули романа која је

vođena u priлично sirovom opozanim i unutrašnjem stilu; i u opisnim stranicama, gde je estetika u triumeu, gde pisci imaju mnogo da zahvale svojim rječnim dobrim nadrealističkim naporima. Ima slika u crno-belom, u tamnom tisku od same svetlosti i senke, koje su tako fine, da u onoj realističkoj, bogme i u naturalističkoj fabuli, drhte, i trave vitrinu. Opisi starog Beograda u razna godišnja vremena, izdane filmske scene sa ulica Beograda i pakleno onoga doba, imaju vrednost dokumenata i prave umetničke draži. Imale bi i vrednost uzvišene tuge, da su pisci ove mnogo objektivne stvarnosti umeli, ili smeli, da tugu vide.

2 Posle svega toga, od književnog dela koje zadiru u istoriju države i društva, u privatne tajne, koje kritikuju, sudi, igra se s kulturnim bedama — tražimo veliki princip sudbine, i tragičnu. Gde je tajanstveno uklanjanje i kompenziranje stvari materijalnih i nematerijalnih, koje nikada ne prestaju? Gde je sudbinski potez pred zaveru oficira i propast Obrenovića, mesto, gde se zaključuju dva druga na nedostojnom mestu i u nedostojnim okolnostima? Gde su onefortimadne tendencije uz koje se ide, po вечним моралним законима, makar jedan deo društva, makar i oni koji se sa uspehom (opet uvek) ruše? Gde je tragika Obrenovića? U švedskoj istoriji, Erik XIV je bio otprilike Aleksandar Obrenović, ali je Strindberg oko toga izveo nacionalnu tragediju. Gde su oni ljudi Srbije i Beograda — a znamo da su bili i koji su bili — što u "gluho doba" tragično u sebi strdahu, ali kontinuitete dobra i morala čuahu? prikazani su nam bedni veliki i još bedniji novinar. A znamo da su bili u ono vreme i ministri i poslanici bili uglavnom profesori zavidnih inteligencija, koji su u borbu sa kvazitetima....Pisci su zanemareli i vanjski sud, moralni svet nad materijalnim. A moralni svet je onaj koji skopčava uzroke i posledice u životu, ne materijalni. Procesi životni, u romanu, nisu stoga uvek potpuni. Čaju se čvrstina materijalne, razmaknute vremeniski. A gde je ono stalno, sa stalnom tendencijom, što izražava čudesni pokret ruke Marka Aurela, koji je i Konstantin? ono što bude i događaje jedne epohe vezuje u jednu zavisnu, sudbinski zavisnu celinu? I pisci jednog velikog herojskog i društvenog romana nazivaju se u toj sudbinskoj zavisnosti! Nema pune slobode ni lične, ni ličnosti u romanu. Nema proizvoljne tendencioznosti i тумачења, u delu te vrste, u delu "dostojno značajnom". Analize su bezbrojne, ali sinteza je jedna. U jednom zaključnom sklopu svoje epohe, i sudbine,

